

Úvod do množinových metód pre spoločenské vedy

Juraj Medzihorský

MEB421 Vybrané metódy výzkumu v mezinárodních vztazích
13. december 2012

Program

Modelovanie v spoločenských vedách

Príčinnosť v spoločenských vedách

Čo je QCA

Postup QCA

Zdroje

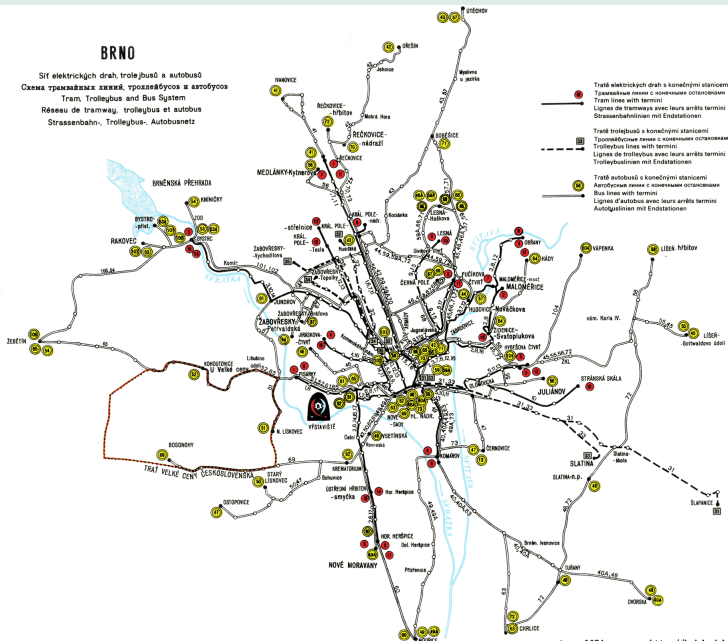

Brno

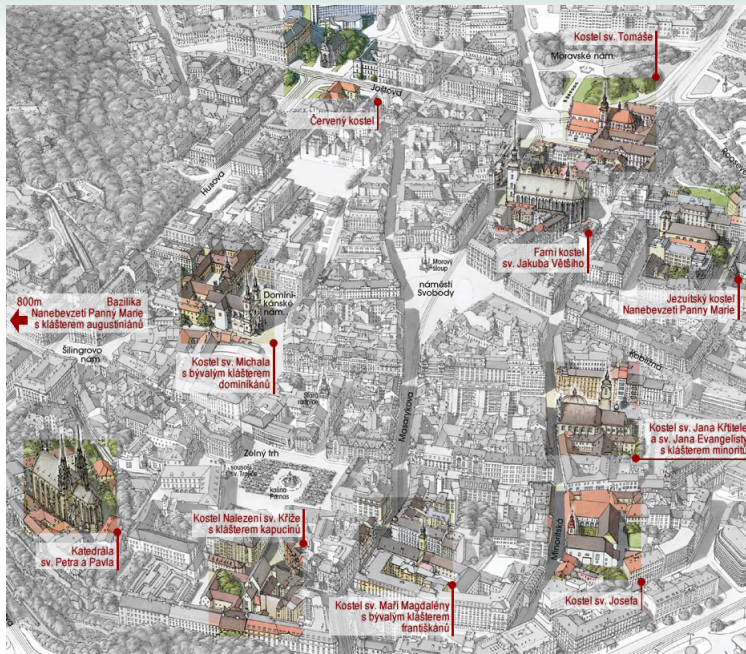
BRNO

Síť elektrických drah, trolejbusů a autobusů
 Схема трамвайных линий, троллейбусов и автобусов
 Tram, Trolleybus and Bus System
 Réseau de tramway, trolleybus et autobus
 Strassenbahn-, Trolleybus-, Autobusnetz

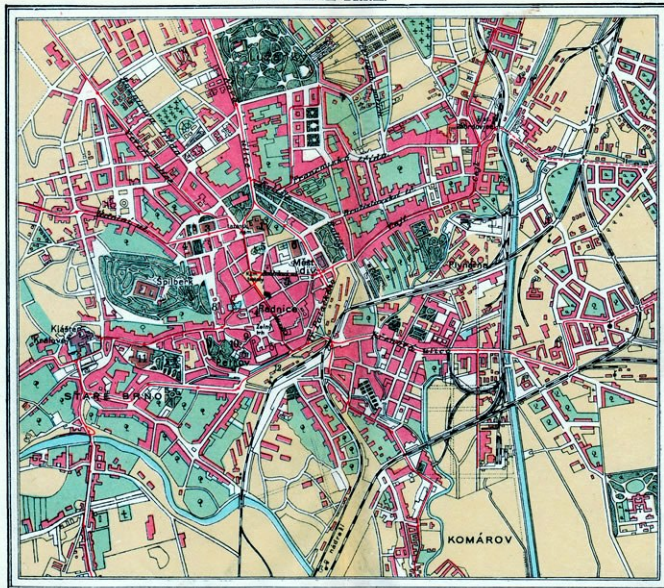
stav: 1974

<http://bmhd.vhd.cz>

PLÁN MĚSTA BRNA.

Čís. 28.

Měřítko 1:25,000

Význačné budovy:

Reprodukce Voj. zeměp. ústavu v Praze.

- 1 Zem. správa politická.
- 2 Národní divadlo.

- 4 Radnice
- 5 Chrám sv. Jakuba.

- 7 Ředitelství pošty a telegrafů
- 8 Průmyslové museum.
- 9 Zemské museum.
- 10 Dóm.
- 11 Zem. nemocnice.
- 12 Státní nádraží

MEB421

Modelovanie v spoločenských vedách

“[V]šetky modely sú nesprávne, ale niektoré sú užitočné.”
George E. P. Box

Cvičenie 1: zadanie

- Vyberte si vzťah medzi príčinou a výsledkom zo spoločenských vied.
- Môže to byť aj neoverená hypotéza.
- Zapíšte ho jednou vetou.

Cvičenie 1: vyhodnotenie

Kto zapísal vzťah, kde príčina a výsledok môžu byť len prítomné alebo chýbajúce?

Cvičenie 1: vyhodnotenie

Kto zapísal vzťah takto?:

1. Kde je príčina P tam je aj výsledok V.

Pre výsledok V stačí príčina P.

Cvičenie 1: vyhodnotenie

Kto zapísal vzťah takto?:

1. Kde je príčina P tam je aj výsledok V.
Pre výsledok V stačí príčina P.
2. Bez príčiny P nie je výsledok V možný.
Pre výsledok V je potrebná príčina P.

Cvičenie 1: vyhodnotenie

Kto zapísal vzťah takto?:

1. Kde je príčina P tam je aj výsledok V.
Pre výsledok V stačí príčina P.
2. Bez príčiny P nie je výsledok V možný.
Pre výsledok V je potrebná príčina P.
3. Výsledok V je všade tam a len tam kde je príčina P.

Tabuľkový zápis príčinnosti

Všeobecne			
		Príčina	
		Nie	Áno
Výsledok	Áno	a	b
	Nie	c	d

Tabuľkový zápis príčinnosti

		Dostatočnosť	
		Príčina	
		Nie	Áno
Výsledok	Áno	✓	✓
	Nie	✓	

Tabuľkový zápis príčinnosti

		Nevyhnutnosť	
		Príčina	
		Nie	Áno
Výsledok	Áno		✓
	Nie	✓	✓

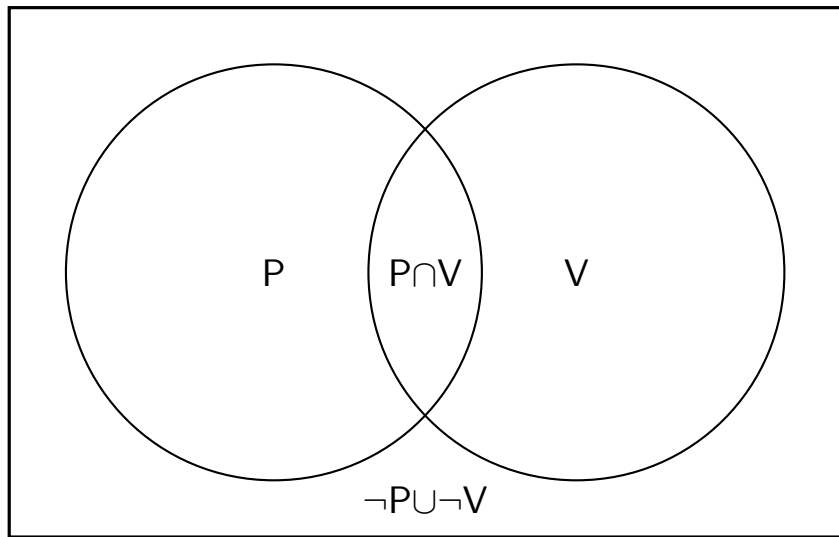

Tabuľkový zápis príčinnosti

Nevyhnutnosť a dostatočnosť

		Príčina	
		Nie	Áno
Výsledok	Áno		✓
	Nie	✓	

Množinové zobrazenie príčinnosti

Množinový zápis podmienenosti

Ak $\{x \in C | \mathbf{P}(x)\}$ a $\{x \in O | \mathbf{V}(x)\}$, tak

dostatočnosť: $C \subseteq O$,

nevyhnutnosť: $C \supseteq O$,

rovnocennosť: $C = O$.

A teda

dostatočnosť: $\emptyset = (C \cap \neg O)$,

nevyhnutnosť: $\emptyset = (\neg C \cap O)$,

rovnocennosť: $\emptyset = [(C \cap \neg O) \cup (\neg C \cap O)]$.

Cvičenie 2: zadanie

Zapíšte spoločenskovednú hypotézu o vzťahu medzi výsledkom a príčinou.

- Výsledok a príčina môžu byť len prítomné, alebo chýbať.
- V prvom je príčina dostatočná pre výsledok, v druhom nevyhnutná, a v treťom dostatočná a nevyhnutná súčasne.
- Zadefinujte, čo neexistuje, ak je hypotéza pravdivá.

Rôznorodá príčinnosť

- Často predpokladáme, že rovnaký výsledok môže mať v rôznych prípadoch rôzne príčiny.
- V takom prípade môžeme hovoriť o *rôznorodosti*, *nahraditeľnosti*, či *zastupiteľnosti* príčin.

Zložitá príčinnosť

- Často nás zaujíma vzťah medzi výsledkom a *súborom* príčin, ktoré vzájomne ovplyvňujú svoj účinok.
- Napr. takejto formy: P_1 zapríčiňuje V iba v prítomnosti P_2 .

Zložitá príčinnosť

- Často nás zaujíma vzťah medzi výsledkom a *súborom* príčin, ktoré vzájomne ovplyvňujú svoj účinok.
- Napr. takejto formy: P_1 zapríčiňuje V iba v prítomnosti P_2 .
- Niekedy v spojení s príčinnou rôznorodosťou: V vzniká ak sú súčasne prítomné P_1 a P_2 alebo P_3 a P_4 .
- V tom prípade sú P_1 až P_4 nedostačujúce nevyhnutné súčasti zastupiteľných dostačujúcich konfigurácií, teda *INUS* podmienky.

Cvičenie 3: zadanie

Zapíšte dve hypotézy o vzťahu medzi výsledkom a príčinami.

- V prvej je príčinnosť rôznorodá.
- V druhej je príčinnosť zložitá.

Cvičenie 3: vyhodnotenie

- Zapísal niekto *INUS* podmienky?

Cvičenie 3: vyhodnotenie

- Zapísal niekto *INUS* podmienky?
- Zapísal niekto podmienky, ktoré su nevhnutné v kombinácii, ale nie samostatne?

Cvičenie 3: vyhodnotenie

- Zapísal niekto *INUS* podmienky?
- Zapísal niekto podmienky, ktoré su nevhnutné v kombinácii, ale nie samostatne?
- Prečo?

Množiny a spoločenskovedné metódy

Existuje niekoľko spoločenskovedných metód stavajúcich na teórii množín. Líšia sa:

- *Druhom logiky*, na ktorej stavajú: Booleova logika, fuzzy logika, diskretná viachodnotová logika.

Množiny a spoločenskovedné metódy

Existuje niekoľko spoločenskovedných metód stavajúcich na teórii množín. Líšia sa:

- *Druhom logiky*, na ktorej stavajú: Booleova logika, fuzzy logika, diskretná viachodnotová logika.
- *Chápaním neistoty*: deterministické, frekventistické, Bayesovské.

Množiny a spoločenskovedné metódy

Existuje niekoľko spoločenskovedných metód stavajúcich na teórii množín. Líšia sa:

- *Druhom logiky*, na ktorej stavajú: Booleova logika, fuzzy logika, diskretná viachodnotová logika.
- *Chápaním neistoty*: deterministické, frekventistické, Bayesovské.
- *Deklarovaným cieľom*: popisná alebo príčinná analýza.

QCA

Qualitative Comparative Analysis možno preložiť do čestiny doslovne ako **Jakostní srovnávací rozbor**, medzinárodne sa používa skratka QCA.

Čím QCA je

- Súbor techník stavajúcich na teórii množín, na ktorom je možné postaviť komparatívnu analýzu.
- Využíva podobnosť nevyhnutnej a dostatočnej *príčiny* s pojmami nevyhnutnej a dostatočnej *podmienky* v logike.
- Štandardne sa používa na stredne veľký počet prípadov, rádovo desiatky. Možno ju použiť aj s väčším počtom prípadov.
- Má niekoľko verzií postavených na rôznych druhoch logiky. Najpoužívanější je *crisp set* QCA postavená na Booleovskej logike. Dalšie varianty sú *fuzzy set* QCA a *multi value* QCA.
- Niekoľko špecializovaných variant ako *viacúrovňová* QCA a *časová* QCA.

Čím QCA nie je

- Nie je úplne oddelená od iných kvantitatívnych metód. Teória množín patrí medzi základné časti modernej matematiky.
- Nie je nedeliteľným balíkom. Zložky štandardnej QCA procedúry možno nahradiť alebo doplniť inými metódami.
- Nie je všeliekom na nedostatok dát.
- Rovnako ako iné metódy kladie náročné predpoklady na modely a dáta.
- Nemá jednotnú všeobecne prijatú podobu a výklad.

Postup analýzy

1. Získanie dát.
2. Spracovanie tabuľky pravdivosti.
3. Vyhodnotenie modelov.

1. Získanie dát

- Potrebné sú dáta kde je členstvo prípadov v množinách číselne kódované.
- V prípade Booleovskej QCA (csQCA) 1 značí, že daný prípad je členom danej množiny a 0, že jej členom nie je.
- V prípade fuzzy QCA (fsQCA) je okrem týchto dvoch hodnôt možné aj čiastočné členstvo, ktoré sa zaznačuje číslami z intervalu $(0, 1)$.
- V prípade viachodnotovej diskkrétnej QCA (mvQCA) sú možné rôzne hodnoty zaznačované celými číslami.

1. Získanie dát

Vďaka stúpajúcej používanosti QCA sú dostupné viaceré dátové súbory pripravené pre QCA. Vo väčšine prípadov však používateľ musí vytvoriť vlastný dátový súbor.

Premena informácií na členstvá v množinách

Ako sa z niečoho takéhoto:

P
-1.83
20.64
100.43
16.13
-73.89
4.57

Premena informácií na členstvá v množinách

alebo takéhoto:

 P

---

veľmi

slabo

málo

silne

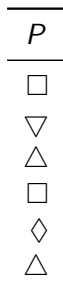
stredne

vôbec

Premena informácií na členstvá v množinách

či takéhto:

Premena informácií na členstvá v množinách

stane:

$$\begin{array}{c} \hline P \\ \hline 0 \\ 1 \\ 0 \\ 1 \\ 1 \\ 1 \\ \hline \end{array}$$

Premena informácií na členstvá v množinách

- Tzv. *kalibrácia*. Na jej kvalite závisí kvalita celej analýzy.
- Množstvo procedúr na výber. Mnohé boli vyvinuté na zber klasických číselných dát, iné priamo pre QCA.
- V praxi rôzny stupeň formalizácie a prehľadnosti: od 'čiernej skrinky' kódovania po výpočet členstva v množinách pomocou vzorcov z dostupných údajov.

2. Spracovanie tabuľky pravdivosti

Analýza vyžaduje spracovanie *tabuľky prípadov* do *tabuľky pravdivosti*.

Tabuľky prípadov a pravdivosti

Príklad tabuľky prípadov:

V	A	B	C	Krajina
0	0	0	0	GAB
1	1	1	1	DJI
1	0	0	1	KEN
0	0	1	0	UGD
1	1	1	0	MAR
1	1	1	0	CON
1	1	1	1	SAR

Tabuľky prípadov a pravdivosti

Príklad tabuľky pravdivosti:

<i>V</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	Počet
0	0	0	0	3
0	0	0	1	8
0	0	1	0	10
1	1	0	0	7
1	1	1	0	2
0	0	1	1	9
1	1	0	1	11
1	1	1	1	2

Tabuľky prípadov a pravdivosti

V tabuľke prípadov je

- každý riadok je jeden prípad a
- každý stĺpec označuje členstvá v jednej množine, alebo obsahuje identifikátor prípadu.

V tabuľke pravdivosti je

- každý riadok jedna kombinácia hodnôt členstiev v množinách, teda ak máme K podmienok, máme 2^K riadkov;
- každý riadok môže alebo byť členom výsledku, alebo nečlenom, alebo mať túto hodnotu prázdnu;
- zvyčajne každý riadok obsahuje informáciu o počte prípadov, ktoré do neho patria a/alebo ich zoznam.

Spracovanie tabuľky pravdivosti

- Nevyhnutnosť sa vyhodnocuje pre samostatné podmienky.
- Zjednodušenie s cieľom získať dostačujúce konfigurácie.
Metódou hlavných implikantov, tzv. Quine–McCluskey algoritmus.
- Problém *obmedzenej rozmanitosti*: nie všetky konfigurácie podmienok sú pozorované. Potreba výberu predpokladov o nepozorovaných konfiguráciách.

Zjednodušovanie konfigurácií

Máme tabuľku prípadov:

V	A	B	C
0	0	0	0
1	1	1	1
1	0	0	1
0	0	1	0
1	1	1	0
1	1	1	0
1	1	1	1

Zjednodušovanie konfigurácií

Dáta si prevedieme do *tabuľky pravdivosti*:

V	A	B	C	Počet
0	0	0	0	1
?	0	0	1	0
0	0	1	0	1
?	1	0	0	0
1	1	1	0	2
?	0	1	1	0
1	1	0	1	1
1	1	1	1	2

Zjednodušovanie konfigurácií

V QCA sa často používa zjednodušený zápis:

- Množiny sa zapisujú veľkými písmenami: $A, B, \dots, Z$.
- Množinový doplnok sa zapisuje malým písmenom: A^c je a .
- Množinový prienik sa vynecháva: $A \cap B$ je AB .
- Množinové spojenie sa zapisuje ako $+$: $A \cup B$ je $A + B$.

Zjednodušovanie konfigurácií

Zaujímá nás aké konfigurácie podmieňujú V. Súbežne s V pozorujeme tri kombinácie podmienok:

$$AbC + ABc + ABC,$$

Čo môžeme zjednodušiť na:

$$AC + AB$$

keďže V pozorujeme s AB ako v prípadoch, ktoré sú členmi C aj tými, ktoré nimi nie sú.

Cvičenie 4: zadanie

1. Zjednodušte

$$abc + Abc + aBc + ABc + AbC.$$

2. Rozpíšte

$$aC + Bc.$$

Cvičenie 4: vyhodnotenie

1. Zjednodušené $abc + Abc + aBc + ABc + AbC$ je $c + Ab$.
2. Rozpísané $aC + Bc$ je $abC + aBC + aBc + ABc$.

Zjednodušovanie konfigurácií

Niekedy nepozorujeme ani jeden prípad s danou konfiguráciou podmienok. V tom prípade je daný riadok v tabuľke pravidiel prázdný:

<i>V</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	Počet
?	1	0	0	0

Môžeme:

1. *Konzervatívne* neprijatť žiadne predpoklady.
2. Rozhodnúť sa na základe iných informácií.
3. Predpokladať to, čo povedie k *najjednoduchšiemu riešeniu*.

Zjednodušovanie konfigurácií

Niekedy narážame v dátach na tzv. protichodné riadky:

<i>V</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	Id.
0	1	1	1	DJI
1	1	1	1	IND

V takom prípade sa musíme rozhodnúť, či danú konfiguráciu zaradíme do analýzy, a v prípade, že áno, ako ju zakódujeme v tabuľke pravdivosti.

3. Vyhodnotenie modelov

- *Súhlas* (*consistency*) – miera zhody modelu s dátami.
- *Pokrytie* (*coverage*) – miera pokrytia relevantnej časti pozorovaní.
- Klasické miery súhlasu a pokrytia sa zakladajú na podieloch určitej kategórie prípadov na určitej všeobecnejšej kategórii. Ak sú vyjadrené v % môžu nadobúdať akúkoľvek hodnotu na intervale $[0, 100]$ a ak podielom, na intervale $[0, 1]$. Vyššie hodnoty ukazujú vyššiu mieru súhlasu, resp. pokrytia.

Miera súhlasu dát s nevyhnutnosťou

		Príčina	
		Nie	Áno
Výsledok	Áno	$a = 0$	b
	Nie	c	d

Miera súhlasu dát s nevyhnutnosťou

Klasická miera súhlasu dát s nevyhnutnosťou sa vyjadruje v % prípadov, ktoré majú danú podmienku aj výsledok. Čím väčší podiel takýchto prípadov, tým lepšie pre podmienku. Ktorá z týchto dvoch možností je vhodnejšia?

$$\frac{b}{a + b} \quad (1)$$

$$\frac{b + c + d}{a + b + c + d} \quad (2)$$

Miera súhlasu dát s nevyhnutnosťou

Klasická miera súhlasu s nevyhnutnosťou podmienky je podiel prípadov s danou podmienkou aj výsledkom na celkovom počte prípadov s výsledkom:

$$S_{P \supseteq V} = \frac{b}{a + b}.$$

Miera súhlasu dát s dostatočnosťou

		Príčina	
		Nie	Áno
Výsledok	Áno	a	b
	Nie	c	$d = 0$

Miera súhlasu dát s dostatočnosťou

Klasická mierka súhlasu dát s dostatočnosťou podmienky (alebo konfigurácie) je podiel prípadov s výsledkom a danou podmienkou na celkovom počte prípadov s danou podmienkou:

$$S_{P \subseteq V} = \frac{b}{b + d}.$$

Miera pokrytia nevyhnutnosťou

		Príčina	
		Nie	Áno
Výsledok	Áno	<i>a</i>	b
	Nie	<i>c</i>	d

Miera pokrytia nevyhnutnosťou

Klasická miera pokrytia nevyhnutnosťou je podiel prípadov s výsledkom aj danou podmienkou na celkovom počte prípadov s danou podmienkou.

$$P_{P \supseteq V} = \frac{b}{b + d}.$$

Miera pokrytia nevyhnutnosťou

Triviálna nevyhnutná podmienka je taká nevyhnutná podmienka, ktorá pokrýva všetky prípady s daným výsledkom, ale súčasne aj ďaleko väčší počet prípadov bez daného výsledku.

Miera pokrytia dostatočnosťou

		Príčina	
		Nie	Áno
Výsledok	Áno	a	b
	Nie	<i>c</i>	<i>d</i>

Miera pokrytia dostatočnosťou

Klasická miera je podiel prípadov s podmienkou (alebo konfiguráciou) a výsledkom na celkovom počte prípadov s výsledkom:

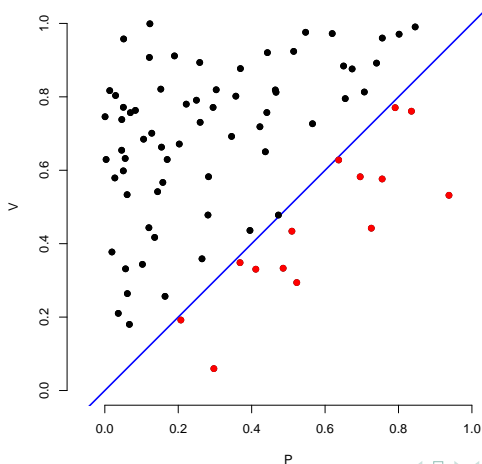
$$P_{P \subseteq V} = \frac{b}{a + b}.$$

Miera pokrytia dostatočnosťou

Jedinečné pokrytie dostatočnou podmienkou (alebo konfiguráciou) je podiel pokrytých prípadov, ktoré nie sú pokryté žiadnou inou dostatočnou podmienkou na celkovom počte prípadov s výsledkom.

Vyhodnotenie modelov v fsQCA

Vo fuzzy set QCA sa zohľadňujú všetky prípady.

Softvér

Viacere voľne dostupné balíky:

- `fs/QCA`,
- `Tosmana`,
- knižnice `QCA` , `QCA3` a `SetMethods` pre jazyk `R`,
- `KirqST`.

Tiež

- knižnica `fuzzy` pre komerčný balík `Stata`.

Komunity užívateľov

- Stránka www.compassss.org.
- E-mailové list [QUAL-COMPARE](#) a [QCA-NET](#).

Vybraná bibliografia

Ragin, Charles C. (1987). *The Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*. University of California Press 1987.

Ragin, Charles C. (2000). *Fuzzy-Set Social Science*. University of Chicago Press.

Ragin, Charles C. (2008). *Redesigning Social Inquiry: Fuzzy Sets and Beyond*. University of Chicago Press.

Goertz, Gary and James Mahoney. (2012). *A Tale of Two Cultures: Qualitative and Quantitative Research in the Social Sciences*. Princeton University Press.

Schneider, Carsten.Q. and Claudius Wagemann. (2012). *Set-Theoretic Methods for the Social Sciences: A Guide to Qualitative Comparative Analysis*. Cambridge University Press.